

„Multikulturalismus nebo transkulturní komunikace?“

26.–27. března 2012 v Hradci Králové

PONĚLÍ 26. BŘEZNA 2012, UNIVERZITNÍ AULA, OBJEKT SPOLEČNÉ VÝUKY, HRADECKÁ 1227

Úvod 9:30 – 10:15

rektor UHK, děkan PdF UHK – uvítání zástupců univerzity
představitel Královéhradeckého kraje – uvítání spoluorganizátora
Tomáš Petráček – úvodní slovo pořadající katedry
Zdenka Sokolíčková – vstupní příspěvek (uvedení problematiky)

Dopolední blok 10:15 – 13:00

10:15 – 10:45

Mgr. Michael Hauser, Ph.D.

Revize multikulturalismu

Liberální multikulturalismus je dnes vystaven fenoménům, které jej problematizují. Multikulturní politika usilovala o nastolení tolerantního soužití odlišných kultur, ale místo toho se setkáváme s rostoucí nesnášenlivostí, xenofobií, rasismem, výbuchy násilí na předměstích velkých evropských měst, s novými „zdi“ (mezi státy EU a zbytkem Evropy, mezi USA a Mexikem, mezi většinovou společností a ghettý). Objevuje se tendence k opuštění samotného multikulturalismu. Základní ideu multikulturalismu je však zapotřebí udržet. To se neobejde bez revize liberálního multikulturalismu, vycházející z pojmenování slepých míst této koncepce. Jeho revize se může odvíjet od toho, že uplatníme nejen pojem identity (způsob veřejné reprezentace dané komunity nebo kultury), nýbrž také pojem neidentity, vytvořený Adornem. Tento pojem postihuje nereprezentovanou stránku jednotlivce, komunit, kultur. Neidentita se váže ke konkrétním životním podmínkám a vyvolává reinterpetace identity. Revidovaný multikulturalismus hovoří o identitě ve vztahu k neidentitě. V příspěvku se také pokusím ukázat, co z této koncepce vyplývá pro politiku multikulturalismu.

10:45 – 11:15

Prof. Dr. paed. Joseph Freise, Dipl. theol.

Cultural Diversity and Transcultural Communication in a Globalised Society: Challenges for Social Education and Social Work*

The work migration in Western Europe since the fifties and the sixties of the last century and the growing mobility after the disappearance of the iron curtain led to multicultural societies nearly all over Europe. Multiculturalism is not always felt as enrichment; conflicts are obvious. Social education and social work can do a lot for the needed social cohesion in the societies – with two objectives: mutual respect for cultural differences and common work on shared values like integration, inclusion, and equal participation. This contribution will explain concrete situations of cultural diversity and conflicts and will give good practice examples for the needed processes of intercultural understanding and transcultural communication.

* *bude simultánně tlumočeno*

Přestávka 11:15 – 11:30

11:30 – 12:00

Prof. PhDr. Pavel Barša, M.A., Ph.D.

Islám v Evropě: problém multikulturalismu, nebo sekularismu?

Útoky na multikulturalismus vedené z politického establishmentu (A. Merkelová, N. Sarkozy, D. Cameron) i jeho okrajů (G. Wilders, A. B. Breivik) jsou přímo vázány na problémy s integrací muslimských přistěhovalců ve vazbě na napětí mezi křesťanským a muslimským světem a proměny muslimské identity. Ta se ze zděděného rysu tradičního životního způsobu stává souborem vědomě osvojovaných přesvědčení. Příslušníky druhé a třetí generace muslimských přistěhovalců již islám neváže primárně k etnicko-regionální komunitě původu, nýbrž k ideově-globální komunitě víry. Multikulturalismus však byl střížen na první, nikoliv druhý typ identity: přinášel odpověď na otázku po možnosti pokojné občanské koexistence lidí odlišných etnik či ras, nikoliv odlišných vyznání a morálních vizí. Oba typy identity a plurality se v realitě mohou překrývat a mísit. Smyslem příspěvku však bude je ideálně-typicky odlišit a naznačit, v čem by nám druhé hledisko mohlo pomoci rozumět i prakticky lépe čelit evropské islamofobii a islámskému fundamentalismu. Spíše než k reformulaci či přehodnocení multikulturalismu by taková změna perspektivy vyzývala k novému promyšlení náboženské svobody a různých variant evropského sekularismu.

12:00 – 12:30

PhDr. Jan Lukavec, Ph.D.

„Černobílá jehňata“ a „banáni“ v multietnických Čechách

Skutečnost, že literatura měla v minulosti význam při utváření národní identity, je dobře známá. Politolog Benedict Anderson v knize Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu dobře popsal, že národ není něco samozřejmého, ale že napřed vzniká jako určitý mentální konstrukt, jako představa o jednotném, homogenním budoucím společenství, což autor také popsal na mnoha příkladech z krásné literatury. Podle Andersona ovšem spisovatelé utvářejí budoucí národy i jinak: byli to podle něj i američtí spisovatelé, kteří se podíleli na vzniku představy amerického národa skládajícího se z lidí odlišných ras. Třeba už James Fenimore Cooper prezentoval v knize Stopař ukázkové příklady běloško-indiánského přátelství a u Marka Twaina Anderson nachází v Dobrodružství Huckleberryho Finna první nesmazatelný obraz bělocha a černocho jako „amerických bratrů“. V kontextu těchto Andersenových myšlenek je možné ovšem analyzovat třeba českou recepci knihy Bílej kůň, žlutej drak od „česko-vietnamské spisovatelky Lan Pham Thi“, nebo knihu Životopis černobílého jehněte od Čechoafričana Tomáše Zmeškala.

Panelová diskuse 12:30 – 13:00

Přestávka na oběd 13:00 – 14:15

Odpolední blok 14:15 – 17:45

14:15 – 14:45

ThLic. František Burda, Th.D.

Multikulturalismus na lavici obžalovaných

V posledních letech z úst nejvyšších představitelů významných států EU, politiků ale také intelektuálů zaznívají hlasy odsuzující multikulturalismus. Neskrývá se za podobnými odsouzeními doutnající nebezpečí hledání obětího beránka, který má být zodpovědný za celou škálu příčin a selhání vedoucích ke krizi? Je možné multikulturalismus plošně odsuzovat bez vědomí nebezpečí, která se v každém konsenzuálním soudu mohou skrývat? Máme tu vlastně lepší alternativu, která by dokázala konkretizovat pluralitu idejí a kultur? Multikulturalismus má mnoho rozdílných podob, výroky odsuzující multikulturalismus se zpravidla zaměřují na jeho určitou výseč, kterou považují za celek. Úkolem společenské vědy je kromě deskripce také snaha o hledání východisek z konfliktních a krizových situací. Z tohoto důvodu si dovoluujeme poukázat na možnost transkulturní komunikace jako varianty multikulturní sounáležitosti.

14:45 – 15:15

PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D. Th.D.

Uniformita a diverzita ve středověké společnosti: předpoklady multikulturality a transkulturní komunikace v perspektivě historické antropologie

Príspevek se bude zabývat představením problematiky multikulturality a transkulturní komunikace v historické perspektivě, konkrétně na vybraných sondách do života středověké společnosti Evropy. Především se zaměří na předpoklady, limity a rizika soužití různých kultur, kultů, životních stylů či subkultur v rámci jediného teritoria.

Přestávka 15:15 – 15:30

15:30 – 16:00

fra Tomasz Dostatni O.P.

Pluralita kultur – mýtus, nebo skutečnost: polská perspektiva

Co znamená termín pluralita kultur v polských dějinách a dnes. Křížení kultur na území jednoho státu, tragedie druhé světové války a holocaustu jako přerušení tradice. Jedna kultura, jeden národ, jedno náboženství – co si s tím počít v pluralitní společnosti?

16:00 – 16:30

Bc. Adam Borzič

Od multikulturalismu k intra-kulturalismu: několik teologických podnětů k dialogu kultur

V jaké společnosti multikulturalismus selhal? Jak a kým je pojem multikulturalismus vymezen? Je legitimní, když A. Merkelová nebo N. Sarkozy vyhlásí „selhání multikulturalismu“? Symptomaticky se toto „selhání“ objevuje v kontextu současné ekonomické, sociální a civilizační krize. Demokratická společnost vynuceně prochází bodem obratu a kolem tohoto epicentra se shromažďují i nebezpečné regresivní tendence. Údajné selhání multikulturalismu se pak může stát

zámkou pro ostře narýsované hranice mezi kulturami a národy, pro nástup rasismu a fašismu. Odpověď se musí nacházet v kontextu hledání alternativ vůči systému, v němž žijeme. Tento kontext je nesen velkou otázkou: kde najít novou univerzalitu a jak ji usmířit s pluralitou? Inspirací může být pohyb v teologii, spiritualitě a praxi, která vzchází z mezináboženského dialogu: od inter-religiozního se přesouváme k intra-religioznímu, od teologicky neutrálního náboženského pluralismu k hierodiverzitě a teologii planetárního lidství coby novým formám zjevení.

Přestávka 16:30 – 16:45

16:45 – 17:15

Prof. Dr. Benedict Thomas Viviano O.P.

Ecumenical Dialogue in Europe, America and Asia: Personal Experiences with Jewish, Greek Orthodox and Reformed-Roman Catholic Dialogue*

The speaker has been a member of Jerusalem, Roman and Swiss dialogue commissions with Jews, Greek Orthodox exegetes, and Reformed Christians over twenty years. Some lessons are that communication is important, even when great results are not immediately available. A common unifying theme is the Kingdom of God; another unifying theme (for Christians) is baptism.

* *bude simultánně tlumočeno*

Panelová diskuse 17:15 – 17:45

Krátké slovo na závěr prvního dne

ÚTERÝ 27. BŘEZNA 2012, UČEBNA A6, OBJEKT SPOLEČNÉ VÝUKY, HRADECKÁ 1227

Dopolední blok 9:30 – 13:00

9:30 – 10:00

PhDr. Václav Soukup, CSc.

Bída multikulturalismu

Předmětem studie je teoretická analýza multikulturalismu jako kosmopolitního životního stylu respektujícího kulturní pluralitu a obhajujícího právo na uchování původní etnické, rasové a náboženské identity skupin lidí, kteří žijí v rámci kulturně odlišné majoritní společnosti. Fenomén multikulturalismu bude nejdříve zkoumán v historické perspektivě jako produkt postkoloniální situace a rozsáhlých pracovních migrací, jež vedly ke vzniku společností, pro něž je charakteristická etnická rozmanitost založená na koexistenci heterogenních kulturních vzorců. Poté bude pozornost věnována legislativním snahám vlád zemí, které se na svém území snaží zajistit „rovné příležitosti“ pro příslušníky odlišných kultur a subkultur. V ohnisku analýzy se tak ocitne problematika různých strategií, jež je možné v podmínkách „multikulturální situace“ uplatnit vůči světu „těch druhých“. Lesk a bída multikulturalismu jsou tak prezentovány v kontextu politiky asimilace nebo multikulturální integrace a jejich potenciálně rozporuplných důsledků.

10:00 – 10:30

Mgr. Petr Bakalář

Politická korektnost v ČR. Na vlastní kůži

Každá dějinná epocha má svá tabu, tj. témata, o kterých se ve slušné společnosti nemluví, resp. je kacířské zastávat na ně jiný než oficiální názor. Politická korektnost je fenomén hodný bádání. V minulosti se v euroamerické civilizaci tato tabu týkala např. sexuality a náboženství. V posledních 50 letech došlo k posunu a na prvním místě společenské nepřipustnosti se ocitlo srovnávání skupin lidí (etnické skupiny, muži-ženy, společenské třídy, věřící-ateisté apod.), přičemž předtím byly přirozené rozdíly mezi nimi tak samozřejmé, že o nich nikoho nenapadlo pochybovat. Pokud se dnes rozdíly reflektují, je to téměř výhradně na environmentální rovině (vliv výchovy, společenského tlaku apod.). V okamžiku, kdy jsou zmíněny možné genetické odlišnosti/determinanty, je aktivován tzv. Auschwitz komplex (asociační řetězec: Hitler-koncentrační tábor-genocida), což vede k umlčení jakékoli racionální diskuse o těchto otázkách. Příspěvek je rozdělen do tří částí: 1. Sedm zbabělých. Analyzuje reakce několika akademiků na mé knihy *Tabu v sociálních vědách* a *Psychologie Romů*. 2. Je to jinde lepší? Zabývá se reakcemi na práce několika zahraničních autorů, kteří se zakázaných témat dotkli (Eysenck, Watson, Summers, Sarrazin). 3. Orwellova cena. Zkoumá cesty, jak otevřít diskusi, ve které by věda dostala přednost před ideologií a pokrytectvím.

Přestávka 10:30 – 10:45

10:45 – 11:15

PhDr. Marek Jakoubek, Ph.D.

Romská kultura a lidská práva

Nálada doby a veřejné mínění jsou zajedno v tom, romskou kulturu je třeba uchovat, chránit, podporovat a rozvíjet. Obecným předpokladem takového postoje je (přínejmenším implicitní)

předpoklad, že romská kultura je pro kulturu majoritní společnosti, neřkuli pro kulturu evropskou, nepochybným obohacením a žádaným příspěvkem. Výrazem této pozice jsou mnohé grantové programy, aktivity vládních i nevládních organizací, jakož i mnohá politická opatření. Ve svém příspěvku bych rád poukázal na skutečnost, že 1) tento trend je nejen doprovázen, ale do značné míry i umožněn takřka naprostou absencí reflektované představy o tom, co to je romská kultura, jaký je její charakter a základní parametry; a 2) že kdyby taková reflexe byla provedena, ukázalo by se, že romská kultura je s ústředními principy majoritní společnosti nekompatibilní a její uchování či podpora jsou tedy podnikem výrazně nesamozřejmým a diskutabilním.

11:15 – 11:45

PhDr. Barbora Půtová

Žena v multikulturální situaci

Předmětem příspěvku je analýza statusu a role ženy v multikulturální situaci. Důraz bude kladen na potenciální i reálné problémy, s nimiž se žena setkává v průběhu své snahy získat ekonomickou nezávislost v podmínkách přetrvávající existence genderově segregovaného pracovního trhu. Pozornost je věnována také problematice vědomí kulturní i genderové identity (otázka individualizace nebo vzniku obranného společenství). Cílem této teoretické studie je poukázat na pouze zdánlivou rovnost, svobodu ve vzorcích chování a zvýhodnění žen v kontextu soužití odlišných sociálních a kulturních skupin. Příspěvek bude proto věnovat pozornost i konkrétním případům žen, které se nacházejí ve složité multikulturální situaci. Například situaci islámských žen, jež se snaží po emigraci úspěšně integrovat a adaptovat na podmínky života v západní společnosti.

Přestávka 11:45 – 12:00

12:00 – 12:30

Mgr. Ing. Tereza Blahoutová

Migrační politika České republiky: možnosti a překážky

Migrační politika ČR prošla za dobu existence demokratického českého státu mnoha změnami. Od velmi liberálního pohledu na imigraci v první polovině devadesátých let, přes první legislativně vymezené podmínky vstupu a pobytu cizinců v ČR na přelomu tisíciletí až po výrazně restriktivní opatření českého státu vůči určitým kategoriím migrantů, objevující se v posledních letech. Jak se vyvíjí migrační politika ČR, jak reaguje na evropské normy v oblasti migrace a integrace a jak si Česká republika stojí ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi? Na tyto otázky hledá odpovědi autorka příspěvku v kontextu výzkumu MIPEX a v reakci na aktuální problémy, s nimiž se cizinci v České republice potýkají.

Panelová diskuse 12:30 – 13:00

Přestávka na oběd 13:00 – 14:00

Odpolední blok 14:00 – 16:15

14:00 – 14:30

Mgr. Andrea Krejčí, Ph.D.

Prevence xenofobie a rasismu pomocí multikulturních workshopů

Kritické protipředsudkové vzdělávání, jehož součástí by výchova k multikulturalismu a pluralismu měla být, může být postaveno jen na kritickém protipředsudečném myšlení edukátorů, kteří multikulturní výchovu realizují. Zavádění rámcově vzdělávacích programů, tedy české reformy školství, do základních a středních škol se však nesetkalo s jednoznačně pozitivním ohlaselem. O změnu tohoto stavu se, mimo jiné, snažíme prostřednictvím projektu ESF – OP VK 1.2 „Multikulturní workshopy“. Různorodost hodnot a životních postojů neznamena jen obohacení multikulturní společnosti a její očekávaný progres, ale také nerespektování zákonů a rozkolísání morálky. Náš projekt reaguje především na nedostatky v realizaci multikulturní výchovy na základních a středních školách a má učitelům i žákům středních a základních škol dopomoci k pochopení rizik předsudků, stereotypů, xenofobie a rasismu, zdůrazňujeme význam lidských práv a pozitivní soužití odlišných sociálních a etnických skupin. Současně mapujeme odezvy na výzvy multikulturalismu u široké pedagogické veřejnosti i u žáků a žákyň a jejich rodičů.

14:30 – 15:00

Mgr. Jozef Jurík

Problematika dizajnu sociálnej politiky v kultúrne heterogénnych spoločnostiach

Sociálna politika v štátoch Európskej únie uplatňuje princíp univerzality, čo znamená, že sociálno-politické nástroje sú prístupné všetkým občanom či obyvateľom bez diskriminácie na základe pohlavia, rasy, náboženstva, etnicity ap. Jediným kritériom sú zákonom stanovené podmienky. Príspevok načrtáva úskalia tohto princípu, pokiaľ sú jednotné pravidlá aplikované na kultúrne výrazne odlišné skupiny. Na Slovensku, v Česku ako i v niektorých iných štátoch tento problém vystupuje do popredia najmä v súvislosti s neintegrovanou časťou rómskeho etnika. V západnej Európe zas najmä v súvislosti s obyvateľmi afrického pôvodu. Rovnaké pravidlá vyvolávajú rôzne správanie u rôznych kultúrnych skupín. Toto poznanie vedie k snahe brať do úvahy kultúrne rozdiely pri tvorbe sociálno-politických opatrení. Raz vyúsťujú do redukcie sociálneho štátu, inokedy aplikujú prvky afirmatívnych akcií a čoraz častejšie kombinujú oba prístupy v rôznych nástrojoch. Často sa však sociálna politika cielená na kultúrne rozdiely formálne realizuje prostredníctvom iných kritérií než prináležaním k nejakej kultúrnej skupine, etniku či rase. Väčšinou v praxi znenia právnych noriem operujú s premennými ako výška príjmu, výška vzdelania ap. Dôvodové správy či teoretické východiská zas s pojmovými konštruktmi ako sociálno-ekonomické postavenie, sociálne vylúčenie, dvojité marginalizácia ap.

Přestávka 15:00 – 15:15

15:15 – 15:45

Mgr. Martina Hájková

Komunitní školy - cesta ke transkulturalismu?

V posledních letech narůstá počet lokalit označovaných jako sociálně vyloučené. Vyšší lokální koncentrace lidí, kteří se ocitli v pasti sociálního znevýhodnění, s sebou přináší celou řadu rizik. Jedním z nich je vznik škol, které disponují nálepkou „romská“. Tato nálepka, stejně jako fakt, že

školu navštěvují žáci ze sociálně znevýhodněného prostředí, nutí školu přijímat určitá opatření, v podobě metod a postupů, které jsou přizpůsobené potřebám dětí z takto specifického prostředí. Jedním z řešení, které se nabízí, je transformace školy na školu komunitní, která se kromě výše uvedených opatření snaží do chodu školy zapojit rodiče žáků a další členy komunity. Paradoxně právě tyto školy bývají potom kritizovány za to, že nenapomáhají integraci znevýhodněných žáků, ale naopak nepřímo podporují segregaci. Školy se totiž často zaměřují pouze na komunitu lidí, žijící ve vyloučené lokalitě, ale opomíjejí potřeby komunity jako celku, mezi které mimo jiné patří také zlepšení vzájemného soužití lidí pocházejících jak ze sociálně vyloučeného, tak z majoritního prostředí.

Panelová diskuse 15:45 – 16:15

Závěrečné slovo